

Ulu Öndər Heydər Əliyevin Sovet dövründə teatr və opera mədəniyyətinə qayğısı

Hələ Sovet dövründə Heydər Əliyev teatr mədəniyyətinin inkişafında əvəzsiz rol oynadı:

- Azərbaycan teatrlarını inkişaf etdirdi, teatr binalarını təmir etdirdi, yenilərinə tikdirdi;
- Teatrların və teatr xadimlərinin yubileylərini keçirdi;
- Aktyorları, dramaturqları, rejissorları mükafatlandırıldı;
- Mərhum teatr xadimlərinin adlarını əbədiləşdirdi;
- Onların ev-muzeylərini yaratdı.

1970-ci illərdə:

- Hüseyin Ərəblinskiyin adını əbədiləşdirdi;
- Aktyorlar Evinə A.M.Şərifzadənin adını verdirdi;
- M.Sənəninin, İ.Dağıstanlının 70 illik yubileylərini keçirdi.

M.Qasımlı yazır: "Azərbaycan rəhbəri istəklərini mərkəzdən inadla ala bildi. Dövlətin yüksək orden və medalları ilə təltif olunmaları həmin sənətkarları ədalətsiz tənqiddən kənar edir, hücumlardan qoruyur, Azərbaycan teatr sənətini və xadimlərini ölkədə tanıdır, xalqa olan etimadı möhkəmləndirir, milli özünüdərkini və özünənamı gücləndirirdi. Təltif olunan görkəmli sənətkarlar, eləcə də, teatr kollektivləri Heydər Əliyevin yaxın dostuna və təbliğatçısına çevrilmişdilər".

XX əsrin 80-ci illərində:

- Hüseyin Sarabskinin 100 illik yubileyi keçirildi;

M.Qasımlı daha sonra yazır: "Azərbaycan rəhbəri teatrların yubileylərini keçirilməsi sahəsində müstəsna rol oynayırdı. Onun fikrincə, belə yubileylərin keçirilməsi əhalinin ümumi mədəni səviyyəsinin yüksəlməsinə kömək edirdi. Bu sahədə Heydər Əliyevin fəaliyyətinin xronoloji ardıcılıqla izlənilməsi məsələyə necə böyük əhəmiyyət verdiyini üzə çıxarır. MK Bürosunun 1971-ci il 14 dekabr tarixli iclasında Kirovabad Dövlət Dram Teatrının 50 illiyinin qeyd olunması haqqında qərar qəbul edildi. Heydər Əliyev sonrakı illərdə də həmin teatra xüsusi diqqət yetirərək, yubileyinin keçirilməsinə göstəriş verdi. MK Bürosunun 1981-ci il 27 avqust tarixli iclasın qərarı ilə bu teatrın 60 illik yubileyinin keçirilməsi barədə qərar qəbul edildi. Yubileylər münasibətilə teatrın aktyorlarına müxtəlif orden və medallar təqdim edildi və teatrın təchizatı yaxşılaşdırıldı.

Heydər Əliyev Azərbaycan Dövlət Akademik Dram Teatrının fəaliyyətinə xüsusi qayğı göstərirdi. Teatrın yaradılmasının 100 illiyinin möhtəşəm qeyd edilməsi, bilavasitə onun xid-

məti idi. Məlumdur ki, böyük dramaturq, maarifçi-demokrat Mirzə Fətəli Axundovun "Lənkəran xanının vəzirli" tamaşasının 1873-cü ildə oynanılması ilə Azərbaycan dram teatrının təməli qoyulmuşdu. Bu, müsəlman Şərqi ilk teatr idi. Azərbaycan teatri Şərqi bir sıra ölkələrində mədəniyyətin inkişafına güclü təsir etmişdi. Heydər Əliyev həmin hadisəyə xüsusi önəm verir və nitqlərinin birində deyirdi ki, Azərbaycan teatri zamanın qatı qaranlığını yararaq işıqlı gələcəyə yol açan, insanların şüurunu və qəlbini oyadan, onları azadlıq və səadət naminə hünərlər göstərməyə ruhlandırان bir məşəl idi. Onun fikrincə, teatr Azərbaycanda mütərəqqi ictimai fikrin təşəkkülü və inkişafında fəal iştirak etmiş, öz xalqının mənəvi xəzinəsini zənginləşdirmişdi".

Ulu Öndər Heydər Əliyev klassik Azərbaycan dramaturqlarının xidmətlərini daim hörmətlə xatırlayırdı. O deyirdi: "Görkəmli mədəniyyət xadimləri Mirzə Fətəli Axundov, Həsən Bəy Zərdabi, Nəcəfbəy Vəzirov, Əbdürrəhimbəy Haqverdiyev, Nəriman Nərimanov, Cəlil Məmmədquluzadə, Üzeyir Hacıbəyov ilk dərin şırım açaraq Azərbaycan teatr sənətinin toxumunu səpmiş, onun cücərtələrini mürəccə keçmişin şiddətli qasırgılarından hifz edib qorumuşdular. Azərbaycan teatrının beşiyi başında dahi mütəfəkkir, materialist filosof, Azərbaycan dramaturgiyasının atası Mirzə Fətəli Axundov dayanmışdı". Heydər Əliyev Azərbaycan teatrının lap əvvəldən realist teatr kimi təşəkkül tapdığını, həyat məktəbi, əxlaqı saflaşdırmaq vasitəsi olduğunu qeyd edirdi. O, Azərbaycan teatrının əsl vürğünü və himayəçisi idi.

MK Bürosunun 1973-cü il 19 yanvar tarixli iclasında Azərbaycan teatrının 100 illiyinin keçirilməsi haqqında qərar qəbul edildi. Bununla kifayətlənməyən Heydər Əliyev həmin il may ayının 22-də keçirilən büro iclasında məsələyə yenidən qayıdaraq, yubiley tədbirləri planının müzakirəsini keçirdi. Müvafiq qərar qəbul edildi. Onun, bilavasitə nəzarəti və rəhbərliyi altında geniş bayram tədbirləri keçirildi. 1974-cü ildə Azərbaycan Dövlət Dram Teatrının yüz illiyi münasibətilə ilə keçirilən təntənəli yığıncaqda Heydər Əliyev milli teatrın keçiyi tarixi yolun təhlilini Özündə əks etdirən dərin məzmunlu, əhatəli, parlaq, milli ruhlu nitq söylədi. Bu nitq onun Azərbaycan teatr tarixini mükəmməl bildiyini, mil-

li teatra böyük sevgisini, teatrın mövcud problemlərini, həlli yollarını və inkişaf perspektivlərini gördüyünü sübut edirdi. Heydər Əliyev nitqində deyirdi ki, Azərbaycan xalqını düşmüş olduğu ağır vəziyyətdən çıxarmaqdan ötrü onun ən yaxşı övladları uzun müddət çıxış yolu axtarıdılar. Xalqı maarifləndirməkdə teatr müstəsna rol oynadı.

Heydər Əliyev nitqində teatrda oynanılan bir sıra tamaşaların "... Azərbaycanın qəhrəmanlıq tarixinə həsr olunduğunu" vurğulayır, "milli kadrların, rejissorların, bəstəkarların, baletmeysterlərin yetişdirilməsinə" xüsusi diqqət yetirməyi təvsiyə edirdi.

Heydər Əliyevin bu nitqi Onun bütün əvvəlki çıxışlarından tamamilə fərqlənirdi. O, milli dəyərlərə sıx bağlılığını ortaya qoyurdu. Heç əbəs deyil ki, sonralar Heydər Əliyev Azərbaycan teatrının yüz illiyi münasibətilə keçirilən tədbirdə etdiyi nitqi haqqında deyirdi: "Həyatımda çox məruzələr etmişəm, mühazirələr oxumuşam, nitqlər söyləmişəm, amma teatr haqqında etdiyim məruzəni öz həyatımda xüsusi qiymətləndirirəm".

Azərbaycan Dram-Teatrının yubileyinin keçirilməsini Heydər Əliyev respublikanın teatr, bütövlükdə, mədəni həyatında mühüm hadisə hesab edirdi. O, bu tədbirin böyük ictimai-siyasi əhəmiyyətli hadisəyə çevrildiyini göstərirdi.

Belə bir cəhət əhəmiyyətlidir ki, Heydər Əliyev dövründə Azərbaycanda teatr sənəti respublikanın, demək olar ki, bütün coğrafiyasını əhatə etmişdi. Onun söyləri nəticəsində 1973-cü ildə Lənkəran Dövlət Dram Teatrı yaradıldı.

Dahi Öndər Heydər Əliyevin milli teatrın inkişafına diqqəti öz bəhrəsini verirdi. Bilavasitə, Onun xidmətləri nəticəsində 80-ci illərin əvvəllərində Azərbaycanda 14 dövlət teatri və 41 xalq teatri fəaliyyət göstərirdi. Teatr tamaşaları, hətta Azərbaycan kəndində də səyyar göstərilirdi.

Respublika rəhbəri teatr xadimləri ilə görüşür, onların tədbirlərinə qatılır, problemləri ilə maraqlanırdı. O, 1981-ci ilin noyabr ayında Azərbaycan Teatr Cəmiyyətinin VII qurultayında iştirak etdi.

Heydər Əliyev opera sənətinin tarixini bilir, onu sevirdi və qayğı göstərirdi. Ulu Öndər belə hesab edirdi ki, opera və teatr xadimləri xalqın qabaqcıl ziyalıları ilə birlikdə öz millətinin mənəvi dayağı olmuşlar. AMEA-

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına
Dövlət Dəstəyi Fondu

KİVDF

www.kivdf.gov.az

Bu yazı Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Kütləvi İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə "Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb

nın müxbir üzvü Musa Qasımlı yazır: "Məlumdur ki, 1908-ci ildə Bakıda ilk milli operanın - Üzeyir Hacıbəyovun "Leyli və Məcnun" operasının tamaşaya qoyulması ilə musiqili teatr, daha doğrusu, Opera və Balet Teatrı meydana gəlmişdi. Heydər Əliyev Opera Teatrının kollektivi üçün əlverişli iş şəraiti yaradır, yubileylərini keçirir, fəxri adlar verir, problemlərini həll edir, Azərbaycan operasının dünyada tanınmasına çalışırdı. Məsələn, 1969-cu il dekabr ayının 1-də Parisdə beynəlxalq rəqs festivalında M.F.Axundov adına Azərbaycan Dövlət Opera və Balet Teatrının truppası Q.Qarayevin "Yeddi gözəl", "Leyli və Məcnun", R.Hacıyevin "Azərbaycan süitəsi", T.Bakıxanovun "Xəzər balladası", F.Qarayevin "Qobustan gölləri" əsərlərini oynadı. Sonrakı illərdə də bu sahədə beynəlxalq əlaqələr uğurla davam etdirildi".

Ulu Öndər Heydər Əliyev bəzi ziyalıları, Sovet məmurlarını opera sənətinə laqeyd münasibət bəslədiyinə görə kəskin tənqid edirdi: "Ali məktəblərin professorları və müəllimləri tələbələrə pis nümunə göstərir, opera tamaşalarına və simfonik konsertlərə nadir hallarda gedirlər. Yeri gəlmişkən, deyim ki, hörmətli nazirlərimiz, onların müavinləri, Sovet və təsərrüfat orqanlarının rəhbərləri, elm sahəsində çalışan ziyalılarımızın nümayəndələri, partiya işçiləri də orada az olurlar. Biz istəyirik

ki, bu yoldaşlar tamaşalara və konsertlərə yalnız rəsmi tədbirlər keçirilən zaman gəlməsinlər, - burada onsuz da iştirak etməlidirlər, - müntəzəm gəlsinlər, mədəni sərvətlərə qovuşmağa özlərində daxili bir tələbat yaratsınlar". Heydər Əliyevə görə partiya və Sovet işçiləri xalqın yaratdığı mədəni sərvətlərə yiyələnməyi özlərinin daxili tələbatlarına çevirməli idilər.

Məhz Onun belə tənqidi fikirlərindən sonra opera tamaşalarının sayı artmış, bu sahədə canlanma yaranmışdı.

Azərbaycan operasının yaradılmasının ildönümünün böyük coşqu ilə qeyd edilməsi də Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Onun təşəbbüsü və rəhbərliyi altında MK Bürosu 1982-ci il iyul ayının 19-da Azərbaycan operasının 75 illiyi haqqında qərar qəbul etdi. Qərara əsasən, opera teatrının maddi-texniki bazası gücləndirildi, tanınmış opera sənətkarlarına fəxri adlar verildi və yeni tamaşalar səhnələşdirildi.

Qeyd etmək lazımdır ki, Moskvada işləyərkən, Heydər Əliyev Bakıya gələn zaman tamaşalara getməyi və aktyorlarla görüşməyi də unutmurdu. Məsələn, 1984-cü ildə Bakıda olarkən, o, Akademik Milli Dram Teatrında H.Cavidin "İblis" tamaşasına baxmış, tamaşadan sonra isə aktyorlarla söhbət etmişdi.

Vahid ÖMƏROV,
fəlsəfə üzrə fəlsəfə doktoru